

УДК 336.142.2

В. В. Пустоваров,
здобувач, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"

ВПЛИВ БЮДЖЕТУ НА ПРОЦЕСИ НАГРОМАДЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

V. Pustovarov,
Candidate, "Institute of economy and forecasting, Ukrainian National Academy of Science"

INFLUENCE OF BUDGET IS ON PROCESSES PILING UP IS IN A NATIONAL ECONOMY

Розглянуто проблематику впливу бюджету на нагромадження в національній економіці. Частина ресурсів, яка спрямовується із зведеного бюджету на капітальні видатки, має тенденцію до зниження, що свідчить про звуження ролі держави в процесах нагромадження. Виявлено, що на базі оприлюднених статистичних даних та структури класифікації видатків бюджету, проблематично через відмінність підходів до узагальнення інформації, комплексно проаналізувати напрями використання капітальних інвестицій та стан дотримання відтворювальних пропорцій у сфері нагромадження. Запропоновано гармонізувати діючі на даний час підходи в статистиці та бюджеті, привести їх до єдиної порівняльної бази, що надасть можливість предметного аналізу бюджетного регулювання процесів нагромадження в економіці.

The range of problems of influence of budget is considered on piling up in a national economy. Part of resources that is directed from the erected budget on capital charges has a tendency to the decline that testifies to narrowing of role of the state in the processes of piling up. It is educed that on the base of the promulgated statistical data and structure of classification of charges of budget, problematic through the difference of going near generalization of information, complex to analyze directions of the use of capital investments and state of observance of reproductive proportions in the sphere of piling up. It is suggested to harmonize operating on this time approaches in statistics and budget, to bring them over to the only comparative base that will give possibility of subject analysis of the budgetary adjusting of processes of piling up in an economy.

Ключові слова: нагромадження, споживання, основний капітал, капітальні та поточні видатки бюджету, бюджетне регулювання.

Key words: piling up, consumption, fixed assets, capital and current charges of budget, budgetary adjusting.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Визначальну роль у розвитку країни та забезпеченні економічного зростання відіграє процес нагромадження. Нагромадження — це використання частини додаткового продукту у складі національного доходу для забезпечення розширеного відтворення. Величина додаткового продукту, що спрямовується на цілі нагромадження в процесі розподілу та перерозподілу національного доходу, становить фонд нагромадження. Величина фонду нагромадження змінюється і залежить від пріоритетів державної політики; чинників, що визначають обсяги утворення національного доходу; наявних пропорцій розподілу національного доходу між фондом споживання та фондом нагромадження тощо. Основними напрямками використання фонду нагромадження є: приріст знарядь праці, нематеріальних активів, предме-

тів праці, предметів споживання; створення резервів та страхових запасів. У національній економіці у ролі суб'єктів нагромадження виступають держава, державні підприємства, приватні суб'єкти господарювання. Науковий та практичний інтерес викликає питання щодо реального впливу держави на процеси нагромадження, а також проведення експертної оцінки пропорцій, що сформувалися між окремими напрямками використання державних ресурсів на цілі нагромадження.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Процеси нагромадження тривалий час є предметом дослідження багатьох вчених, які детально вивчають проблематику розподілу та перерозподілу національного доходу. У працях Є. Бем-Баверка, Ф. Кене, А. Маршалла, Дж. Мілля, Д. Рікардо, А. Сміта, Ж.Б. Сея, Н. Сеніо-

ра активізація та розширення масштабів нагромадження були названі в якості головних чинників економічного зростання.

Вивчення питань щодо теорії та головних складових економічного зростання дозволили вченим виділити основні аспекти нагромадження капіталу, зокрема пропозицію капітальних благ і попит на них, що, в свою чергу, викликало появу праць про відповідність обсягів заощаджень та інвестицій. Відомо, що витоками моделей економічного зростання є кейнсіанська теорія динамічної рівноваги та неокласична теорія економічного зростання, в яких провідне місце, відведене капіталу, але ключові аспекти в цих теоріях розуміються по-різному. Так, у працях Дж. М. Кейнса та його послідовників О. Домара, Н. Калдора, Дж. Робінсон, П. Самуельсона, Дж. Хікса, Р. Харрода, Е. Хансена, в основному, наголошувалося на поточних інвестиціях, у той час як у працях неокласиків Е. Денісона, Г. Менк'ю, Р. Солоу, Е. Фелпса ключова роль відведена загальному рівню функціонуючого капіталу в поєднанні з іншими факторами [9].

Найбільше наукових праць зустрічається у сфері нагромадження основного капіталу. Дослідження теорії і методології ролі основного капіталу в процесі суспільного відтворення здійснювалося в працях представників різних економічних шкіл: Є. Бем-Баверка, Ф. Візера, Ф. Кене, Дж. Кларка, К. Маркса, К. Менгера, Д. Рікардо, А. Сміта, Дж. Хікса, Й. Шумпетера та інших. Також проблематиці нагромадження основного капіталу відводилася значна роль у теорії циклічної динаміки, у дослідженнях Дж. Кларка, Е. Хансена, Й. Шумпетера, С. Кузнеця, С. Сисмонді, Т. Веблена. Принципово новий етап теорії відтворення і теорії циклів заклали відомі світу українські вчені Є. Слуцький та М. Туган-Барановський, праці яких в кінці XIX — початку XX століть стали основою не лише теорії інвестиційних циклів, а й сучасної теорії синергетики. Тенденції економічного розвитку країн третього світу та перехідних економік в кінці XX — початку XXI століть створили умови для дослідження процесів нагромадження основного капіталу у взаємодії із структурними чинниками. Цим питанням присвячені праці Д. Вейля, К. Гренджера, Д. Маккартура, Р. Енгла, Дж. Сакса, Д. Ромера, Х. Ченері, М. Бруно, Н. Картера. Українські вчені також внесли вагомий вклад у дослідження проблем нагромадження основного капіталу, серед них: В. Александрова, В. Базилевич, О. Болховітінова, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Гриценко, П. Єщенко, М. Зверяков, Б. Кваснюк, С. Кіреєв, І. Крючкова, М. Меламед, В. Мунтіян, І. Малий, А. Ревенко, Л. Шабліста [9]. Науковцями достатньо широко досліджено якісні та кількісні характеристики норми заощаджень, їх структури в залежності від джерел формування та секторів економіки, механізмів та напрямів конвертації в інвестиції, інституційні та інноваційні засади розвитку економіки та обсяги потреби в інвестиціях у зв'язку із пріоритетними напрямками розбудови національного господарства.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Нагромадження капіталу — це процес перетворення додаткової вартості у капітал. В умовах розширеного відтворення частина додаткової вартості спрямо-

вується у фонд нагромадження, а інша — споживається як дохід. Від рівня нагромадження капіталу напряму залежить розвиток продуктивних сил та створення індустріальної основи для переходу до вищого технологічного укладу. Процес нагромадження капіталу відбувається у двох основних формах: концентрації капіталу та централізації. Форма централізації означає, що державі в процесах нагромадження відводиться важлива роль. Варто підкреслити, що це здійснюється не лише шляхом проведення політики прискореної амортизації, надання податкових пільг, кредитів, а й прямої державної участі на основі виділення необхідних ресурсів із бюджету [3; 8]. Враховуючи, що фонд нагромадження у формі інвестицій (капіталовкладень) використовується для розширення сфери виробництва та соціальної інфраструктури і вагома роль тут належить державним ресурсам, актуальним є питання розроблення методологічних підходів до аналізу і моніторингу впливу держави на процеси нагромадження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Нагромадження в національній економіці здійснюється у формах:

а) виробничого нагромадження з метою розширення обсягів виробництва, засобів виробництва та суттєвого покращання їх якості;

б) нагромадження споживчого призначення (невиробничого) для розширення, реконструкції, оновлення житлового фонду, навчальних закладів, об'єктів культури, спорту, науки, лікарень; а також збільшення обсягів виробництва предметів суспільного та особистого споживання;

в) приріст резервів і страхових запасів для збільшення засобів виробництва та предметів споживання, призначених для забезпечення безперервності процесу виробництва, а також у разі необхідності подолання незвичайних ситуацій.

На нашу думку, в зв'язку із посилення ролі в сучасному суспільстві інтелектуальної праці та технологій щодо створення інноваційних продуктів, в окрему групу варто виділити нагромадження нематеріальних активів.

У сфері наукових досліджень найбільша увага прикута до процесів валового нагромадження основного капіталу. Згідно методичних пояснень Державної служби статистики України [5] валове нагромадження основного капіталу — це приріст нефінансових активів, які протягом тривалого часу використовуються в процесі виробництва. Валове нагромадження основного капіталу включає такі основні типи:

— придбання за виключенням вибуття матеріальних основних засобів: (житлових будівель, інших будівель та споруд, машин та обладнання), культивованих активів (поголів'я дорослої та продуктивної худоби, садів, виноградників та інших багаторічних насаджень), а також інших матеріальних основних засобів (бібліотечних фондів);

— придбання за виключенням вибуття нематеріальних основних засобів, що включає витрати на розвідання корисних копалин, засоби програмного забезпечення, розважальні програми, оригінали літературно-художніх творів, інші нематеріальні активи, які відносяться до основних засобів;

Таблиця 1. Динаміка нагромадження основного капіталу в Україні

Показник	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ВВП, млрд грн.	225,8	267,3	345,1	441,5	544,5	720,7	948,1	913,3	1082,6	1302,1	1411,2
Валове нагромадження основного капіталу, млрд грн.	43,29	55,08	77,82	96,97	133,87						
% до ВВП	19,17	20,60	22,54	21,96	24,58	198,3	250,1	167,6	195,9	241,8	283,1
Споживання основного капіталу	-36,16	-38,89	-46,58	-50,55	-58,27	-73,07	-87,91	-107,2	-115,3	-125,8	-186,3
Чисте нагромадження основного капіталу	7,13	16,19	31,24	46,42	75,60	125,23	177,03	60,40	80,6	116,8	96,8

Джерело: Національні рахунки України за 2011 рік. Стат. збірник / Держкомстат. — К., 2013. — 165 с.

Національні рахунки України за 2012 рік. Стат. збірник / Держкомстат. — К., 2014. — 142 с.

Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. — К.: НІСД, 2013. — 576 с.

— витрати на поліпшення невироблених матеріальних активів, до яких належать капітальні витрати на поліпшення земель та підготовку їх до використання;

— витрати, пов'язані з передачею прав власності на невироблені активи, які включають матеріальні (природні активи, некультивовані біологічні ресурси, водні ресурси під землею) та нематеріальні активи (авторські права, патенти, ліцензії тощо).

Динаміка валового нагромадження основного капіталу в Україні показує, що відносно ВВП нагромадження основного капіталу в 2002 р. становило 19%, поступово збільшуючись до 27,5% у 2007 році. Але вже у 2009 році норма знизилася до 18%. За результатами 2012 року валове нагромадження основного капіталу становило 20% (табл. 1). Слід підкреслити, що ці пропорції значно відстають від розвинених країн, де показник нагромадження знаходиться на рівні близько 27—30% ВВП. Чисте нагромадження основного капіталу (різниця між валовим нагромадженням та величиною споживання основного капіталу) є значно меншим, оскільки ресурсів на нагромадження спрямовується недостатньо порівняно із величиною споживання основного капіталу (тобто амортизації).

Нагромадження основного капіталу безпосередньо залежить від джерел та обсягів фінансування капітальних інвестицій. Дані таблиці 2 свідчать, що з усіх джерел капітальних інвестицій близько 55—60% — це власні кошти підприємств і організацій, близько 5—7% — кошти державного бюджету, близько 3% — кошти місцевих бюджетів, 13—17% — кредити банків, 2—4% — ресурси іно-

земних інвесторів, 5—9% — заощадження населення. Тенденції свідчать, що нагромадження основного капіталу в Україні за рахунок бюджетних джерел значно відстає від інвестування за рахунок інших джерел. Обмеженість інвестицій з усіх джерел в основний капітал особливо помітна на тлі надзвичайно високого рівня зношеності виробничих фондів і в цілому основного капіталу.

Обсяги спрямування коштів бюджету на капітальні інвестиції безпосередньо залежать від структури видатків. Залежно від економічної сутності операцій, бюджетні видатки класифікуються на поточні і капітальні. Поточні видатки пов'язані із наданням бюджетних коштів з метою закупівлі товарів і послуг для утримання економічної і соціальної інфраструктури, оплати праці державних службовців, оплати транспортних і комунальних послуг та ін.; трансферти населенню (пенсії, стипендії, допомоги, інші виплати); поточні субсидії державним і приватним підприємствам, органам влади; виплату процентів за державним боргом та ін.

Як свідчать дані таблиці 3, на поточні видатки припадає основна частина всіх бюджетних витрат. Капітальні видатки пов'язані із інвестуванням держави в основні фонди і нематеріальні активи, у формування державних запасів і резервів. Капітальні видатки включають витрати на нове будівництво і розвиток діючих об'єктів державної і комунальної власності (їх розширення, реконструкцію і технічне переоснащення), інвестиційні субсидії, довгострокові бюджетні кредити і державні гарантії інвесторам. Сукупність цих видатків формує бюджет розвитку.

Таблиця 2. Капітальні інвестиції в Україні за джерелами фінансування

	2009		2010		2011		2012	
	млрд грн.	%	млрд грн.	%	млрд грн.	%	млрд грн.	%
Власні кошти підприємств і організацій	127,4	66,1	114,9	60,8	152,3	58,6	175,4	59,7
Кредити банків та інших позик	25,6	13,3	23,3	12,3	42,3	16,3	50,2	17,1
Кошти державного бюджету	8,4	4,3	10,9	5,8	18,4	7,1	17,1	5,8
Кошти місцевих бюджетів	5,9	3,1	6,4	3,4	8,8	3,4	9,1	3,1
Кошти іноземних інвесторів	8,2	4,2	4,1	2,1	7,2	2,8	5,0	1,7
Кошти населення на будівництво власних квартир	4,8	2,5	4,6	2,5	4,5	1,7	3,8	1,2
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	5,5	2,8	16,3	8,6	15,1	5,8	21,9	7,5
Інші джерела	7,1	3,7	8,5	4,5	11,4	4,3	11,2	3,9
Всього	192,9	100	189,0	100	260,0	100	293,7	100

Джерело: Капітальні інвестиції в Україні. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України; 2010 р. — С. 6—8; 2011 р. — С. 6—9; 2012 р. — С. 7—9;

Капітальні інвестиції в Україні у 2007—2011 роках. Статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2012. — 122 с.

Статистичний щорічник України за 2012 рік. Державна служба статистики України, 2013. — К.: ТОВ "Август Трейд". — 552 с.

Таблиця 3. Структура видатків Зведеного бюджету України у розрізі економічної класифікації, % до загальних видатків

Статті видатків	2006	2008	2010	2011	2012	2013
Капітальні видатки	14,00	13,31	8,11	10,06	8,27	5,8
▪ Придбання основного капіталу	6,69	6,92	3,93	4,84	4,30	3,37
▪ Створення державних запасів і резервів	0,18	0,64	0,15	0,11	0,05	0,028
▪ Придбання землі і нематеріальних активів	0,04	0,02	0,06	0,065	0,07	0,053
▪ Капітальні трансферти	7,09	5,72	3,97	5,05	3,85	2,43
Поточні видатки	86,00	86,69	91,89	89,94	91,73	94,2
▪ Оплата праці працівникам бюджетних установ, витрати на придбання товарів і послуг	51,67	50,83	53,67	53,66	53,19	52,7
▪ Виплата процентів (доходу) за зобов'язаннями (обслуговування боргових зобов'язань)	2,11	1,59	4,65	6,16	5,49	7,1
▪ Субсидії і поточні трансферти (соціальне забезпечення)	32,22	34,27	33,57	30,12	33,05	34,4
Всього, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

Дані таблиці 3 показують, що в структурі видатків консолідованого бюджету переважають поточні видатки. Вага капітальних видатків у структурі видатків бюджету знижується. Якщо в 2006 році на капітальні видатки було спрямовано 14% всіх видатків, то в 2013 — лише 5,8%.

Варто підкреслити, що низький рівень фінансування капітальних видатків свідчить про споживчий характер бюджетного регулювання. У процесі дослідження нами була поставлена задача розрахувати пропорції, що сформувалися в частині капітальних видатків, тобто бюджету розвитку. Головна структурна пропорція фонду нагромадження визначається співвідношенням між фондом виробничого нагромадження і фондом невиробничого нагромадження.

Як вже відмічалось, виробниче нагромадження — це розширення обсягів виробництва, засобів виробництва й покращання їх якості. Нагромадження споживчого призначення (невиробниче) — це збільшення виробництва предметів особистого та суспільного споживання. Приріст резервів і страхових запасів — це збільшення маси засобів виробництва та предметів споживання, призначених для забезпечення безперервності процесу виробництва та непередбачених обставин. Суб'єктами нагромадження виступають: держава, державні підприємства, кооперативні та приватні підприємства, тобто всі господарюючі юридичні особи. У таблиці 4 представлено фактичні обсяги капітальних видатків, які були спрямовані на придбання основного капіталу, створення запасів та резервів, придбання землі і нематеріальних активів, капітальні трансферти.

Обсяги державних інвестицій у придбання основного капіталу є обмеженими. На цілі придбання обладнання і предметів довгострокового користування у різні роки було спрямовано 3—7 млрд грн., що навіть не перевищує 2% від загальних видатків зведеного бюджету. Але необхідно врахувати, що важливою пропорцією є технологічна структура капітальних вкладень. Вона відображає склад капітальних вкладень залежно від виду робіт і затрат для створення й удосконалення основних засобів. Зазначена пропорція відіграє суттєве значення для поліпшення технологічної структури капітальних вкладень. У свою чергу відтворювальна струк-

тура капітальних вкладень проявляється через підвищення питомиї ваги капітальних вкладень на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств. Але, необхідно констатувати, що розрахувати зазначені пропорції не представляється можливим. Статистичні дані та структура видатків бюджету, що офіційно оприлюднюється, згруповані за різними принципами узагальнення.

Зокрема в економічній класифікації видатків бюджету [4] закладено такі статті та підстатті:

— придбання основного капіталу — придбання обладнання і предметів довгострокового користування; капітальне будівництво (придбання); капітальне будівництво (придбання) житла; капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів; капітальний ремонт; капітальний ремонт житлового фонду (приміщень); капітальний ремонт інших об'єктів; реконструкція та реставрація; реконструкція житлового фонду (приміщень); реконструкція та реставрація інших об'єктів; реставрація пам'яток культури, історії та архітектури;

— створення державних запасів і резервів;
— придбання землі і нематеріальних активів;
— капітальні трансферти — капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям; капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів; капітальні трансферти населенню).

У Національних рахунках дані щодо нагромадження основного капіталу деталізуються у розрізі таких показників:

— матеріальні основні засоби — житлові будівлі; інші будівлі та споруди; машини та обладнання; культивовані активи; інші матеріальні основні засоби;

— нематеріальні основні засоби — витрати на розвідування корисних копалин; засоби програмного забезпечення; інші нематеріальні засоби;

— витрати на покращання матеріальних невироблених активів, включаючи землю;

— витрати, пов'язані з передачею прав власності на невироблені активи.

У статистиці капітальні інвестиції за напрямками використання представлені у розрізі таких показників:

— інвестиції в матеріальні активи — інвестиції в основний капітал (капітальне будівництво, машини, обладнання та транспортні засоби); земля; існуючі будівлі та споруди; нові будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва; довгострокові біологічні активи; інші оборотні матеріальні активи; капітальний ремонт;

— інвестиції в нематеріальні активи — програмне забезпечення та бази даних; права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії.

Із наведених переліків групування складно зробити узагальнення окремих показників у розрізі основних напрямів використання фонду нагромадження: а) при-

Таблиця 4. Капітальні видатки Зведеного бюджету України, млрд грн.

Статті видатків	2006	2008	2010	2011	2012	2013
Капітальні видатки	24,53	41,15	30,65	41,94	40,74	29,38
▪ Придбання основного капіталу	11,73	21,40	14,85	20,17	21,21	16,65
- придбання обладнання і предметів довгострокового користування	3,11	5,60	4,73	6,66	7,17	6,41
- капітальне будівництво (придбання)	3,71	4,76	3,16	4,87	4,94	2,40
- капітальний ремонт	2,67	6,43	4,35	4,72	4,96	4,87
- реконструкція та реставрація	2,24	4,61	2,61	3,92	4,14	2,97
▪ Створення державних запасів і резервів	0,32	1,99	0,57	0,44	0,23	0,14
▪ Придбання землі і нематеріальних активів	0,07	0,06	0,21	0,28	0,32	0,27
▪ Капітальні трансферти	12,41	17,70	15,02	21,05	18,98	12,32
Поточні видатки	150,75	268,05	347,19	374,91	451,71	476,46
Всього видатків	175,28	309,2	377,84	416,85	492,45	505,84

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

росту знарядь праці; б) приросту предметів праці; в) приросту нематеріальних активів; г) формування резервів; д) створення страхових запасів; е) приросту предметів споживання.

Крім того, на базі існуючого на даний час групування даних, неможливо на макроекономічному рівні проаналізувати пропорції в частині технологічної структури капітальних вкладень, що відображає склад капітальних вкладень залежно від виду робіт і затрат для створення й удосконалення основних засобів. Тим часом, зазначена пропорція відіграє суттєву роль для поліпшення технологічної структури капітальних вкладень. Відтворювальна структура капітальних вкладень проявляється через підвищення питомої ваги капітальних вкладень на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств. Але такі дані складно виокремити із діючої системи групування даних в статистиці та бюджетній класифікації видатків бюджету.

Перелічене свідчить про те, що на державному рівні необхідно посилити увагу до процесів нагромадження, а також впровадити механізми, які б дозволяли узагальнювати інформацію для цілей моніторингу, розрахунку та аналізу пропорцій нагромадження, а також оцінки основних напрямів використання фонду нагромадження.

Необхідно звернути увагу, що питанням нагромадження та системі фінансування капітальних видатків в розвинених країнах приділяється значна увага. Зокрема країни дотримуються принципу стійкого фінансування капітальних видатків. Такий принцип означає, що загальний обсяг капітальних вкладень повинен утримуватися в розмірі, що здатен забезпечити стабільність їх фінансування та реалізацію інвестиційних проектів у встановлені терміни. Найбільш повно цей принцип знайшов своє втілення в Кодексі раціонального фінансування капітальних видатків органами місцевого самоврядування (The Prudential Code for Capital finance in Local Authorities. CIPFA, 2003), який був ухвалений у Великій Британії в 2003 році [2].

У Кодексі сформульовано шість головних умов, які забезпечують реалізацію принципу стійкого фінансування капітальних видатків муніципальними органами влади:

1) плани капітальних витрат мають відповідати фінансовим можливостям протягом всього періоду реалізації планів і забезпечувати вплив цих інвестицій на бюджет;

2) усі запозичення та довгострокові зобов'язання, що необхідні для реалізації планів капітальних витрат, повинні здійснюватися у рамках розумної та стійкої боргової політики;

3) інвестиційні плани мають формуватися на основі аналізу співвідношення "ціна — якість", оцінки ефективності і результативності капітальних витрат;

4) інвестиційне планування повинно здійснюватися в рамках загального планування динаміки і структури активів на рівні держави, місцевості;

5) інвестиційні плани мають бути ув'язані зі стратегічними цілями, що закладені у довгострокових програмах держави та регіонів;

6) інвестиційні плани мають бути реалістичними.

Кодекс встановив індикатори (критерії) відповідності планів капітальних вкладень власним фінансовим можливостям (борговій ємності бюджету), які мають відслідковуватися місцевими органами влади. На три роки встановлюються такі індикатори:

— співвідношення річного обсягу фінансових витрат на обслуговування боргу та чистого бюджетного доходу;

— потреби у збільшенні величини місцевих податків у зв'язку із реалізацією планів капітальних вкладень;

— потреби у збільшенні орендної плати за житло у зв'язку із реалізацією планів капітальних вкладень у житловій сфері (якщо ведеться окремий рахунок доходів житлового господарства);

— оцінка обсягу капітальних видатків;

— оцінка потреби у фінансових ресурсах для інвестиційних цілей, у тому числі обсягу потреби в залучених коштах;

— межа величини боргу, що встановлена нормативно-правовими актами;

— операційна межа величини боргу для цілей управління боргом.

Таким чином, проблемам капітальних інвестицій та нагромадженню основного капіталу необхідно приділяти значну роль.

ВИСНОВКИ ТА НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На даному етапі вплив бюджету на нагромадження в економіці України незначний. Частка ресурсів, яка спрямовується із зведеного бюджету на капітальні видатки, має тенденцію до зниження. Проте зміна про-

порцій бюджетних ресурсів у бік збільшення частки капітальних видатків, спроможна позитивно вплинути на розвиток економіки, інноваційну активність, модернізацію суспільства [1; 6; 7].

У результаті проведеного дослідження виявлено, що на базі оприлюднених статистичних даних та структури класифікації видатків бюджету, через відмінність підходів до узагальнення інформації, проблематично комплексно проаналізувати напрями використання капітальних інвестицій та стан дотримання відтворювальних пропорцій в сфері нагромадження. Виходячи з цього, доцільно гармонізувати діючі на даний час підходи з відображення та деталізації показників в статистиці та бюджеті, привести їх до єдиної порівняльної бази, що надасть можливість детально аналізувати стан бюджетного регулювання процесів нагромадження та вплив на них держави. Необхідно на базі діючої економічної класифікації видатків бюджету та відтворювальної структури видатків, яку нами рекомендується додаткового ввести до діючих відомчої, функціональної та економічної структури видатків бюджету, розробити детальну класифікацію напрямів використання капітальних видатків, яка б дозволила аналізувати стан відтворювальних пропорцій в сфері нагромадження.

Як показав світовий досвід, для індустріального розвитку держави важливим є дотримання пропорцій в частині технологічної структури капітальних вкладень, які відображають склад капітальних вкладень залежно від виду робіт і затрат для створення й удосконалення основних засобів. Зазначені пропорції відіграють суттєву роль у поліпшенні технологічної структури капітальних вкладень. Відтворювальна структура капітальних видатків проявляється через підвищення питомої ваги капітальних вкладень на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств. Але такі дані сьогодні складно виокремити із діючої системи групування та узагальнення показників в статистиці та бюджеті. Тому необхідно розробити заходи з удосконалення системи кодифікації показників та принципів їх деталізації. Це дозволить більш широко діагностувати процеси нагромадження та розробляти відповідні заходи впливу.

Література:

1. Закон України від 8.09.2011 № 3715 "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.Zakon1.Rada.gov.ua>
2. Принцип устойчивого финансирования капиталных расходов. (The Prudential Code for Capital finance in Local Authorities. CIPFA, 2003) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.geoims.com/teoreticheskie-osnovy-obshhestvennykh-finansov/teoriya>
3. Молдован О.О. Щодо вдосконалення бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності в Україні. Аналітична записка / О.О. Молдован, О.О. Єгорова / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
4. Постанова Верховної Ради України від 12 липня 1996 року № 327 "Про структуру бюджетної класифікації України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon1.Rada.gov.ua>

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання рахунку капіталу за інституційними секторами економіки (Методичні рекомендації, розд.2) / Наказ Державного комітету статистики України від 12.12.2008 № 498. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.Zakon1.Rada.gov.ua>

6. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України / Аналітична доповідь [Текст] / Національний інститут стратегічних досліджень / А.П. Павлюк, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська, О.О. Молдован [та ін.] — К.: НІСД, 2013. — 48 с.

7. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки [Текст] / А.П. Павлюк, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська [та ін.]; за ред. Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, 2012. — 104 с.

8. Фінанси / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. — 2-ге вид., — К.: Знання, 2008. — 247 с.

9. Шинкарук Л. В. Нагромадження основного капіталу та тенденції його відтворення в економіці України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.01 — економічна теорія та історія економічної думки / Л.В. Шинкарук. — Київ, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" 2007. — 34 с.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine "On priority directions of innovative activity in Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/> (Accessed 29 June 2014).
2. CIPFA (2003), "The Prudential Code for Capital finance in Local Authorities", available at: <http://www.geoims.com/teoreticheskie-osnovy-obshhestvennykh-finansov/teoriya>(Accessed 29 June 2014).
3. Moldovan, O.O. and Yehorova, O.O. (2004), Schodo vdoskonalennia biudzhethno-podatkovykh instrumentiv stymuliuvannia innovatsijnoi diial'nosti v Ukraini. Analitichna zapyska [Regarding the improvement of fiscal tools to stimulate innovation activity in Ukraine. Policy Brief], Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen', Kyiv, Ukraine.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), Resolution "On the structure of the budget classification Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/> (Accessed 29 June 2014).
6. State Statistics Committee of Ukraine (2008), Order "On approval of guidance on how to prepare capital accounts by institutional sector", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/> (Accessed 29 June 2014).
7. Pavliuk, A.P. Pokryshka, D.S. and Belins'ka, Ya.V. (2012), Strukturni peretvorennia v Ukraini: peredumovy modernizatsii ekonomiky [Structural transformations in Ukraine: background of economic modernization], NISD, Kyiv, Ukraine.
8. Zahors'kyj, B.C. Vovchak, O.D. Blahun, I.H. and Chuj, I.R. (2008), Finansy [finances], Znannia, Kyiv, Ukraine.
9. Shynkaruk, L. V. (2007), "Fixed assets and trends in the economy playback Ukraine", Ph.D. Thesis, Economic theory and history of economic thought, Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 11.06.2014 р.*